

מכות כב-א

עניין: ארבעים חסר אחת

רבינו בחיי דברים כה, ב

ארבעים" כאלו אמר ל"ט. וטעם המספר הזה של ל"ט למלקות לפי שהמת צריך תחיה, וזה שחטא ועבר על מצות אדוניו נתחייב מיתה, וחל על נפשו עונש כרת, כי בזה יחיה וישוב לו טל של תחיה כאותם החיים שהנפש מעותדת להן, וזהו שאמרו במסכת מגילה: (ז:) כל חייבי כריתות שלקו נפטרין מידי כריתתן. בארו לנו בזה כי ל"ט של מלקות הוא כפרת כרת, וישוב לו טל של תחיה כי תזכה נפשו ותשוב לשרשה. ועוד טעם אחר: כי חיוב המלקות בב"ד של מטה אינו אלא מבין י"ג שנה ולמעלה, והמכות הן משולשות, ושלשה פעמים י"ג הם ט"ל, וכן המלקות בב"ד של מעלה אינו אלא מבין עשרים ולמעלה, על כן הוא ששים, שלשה פעמים עשרים, הרי ששים, וזהו: (כ"מ פה:) אתיוהו לאלהיו ומחיוהו שתין פולסי דנורא. ומה שמזכירין רז"ל בכל מקום מלקות ארבעים ואין אלא ט"ל ולא אמרו "לוקה ארבעים חסר אחת" כמו שאמרו בענין שבת: (שבת עג.) אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, הלכו אחר לשון הכתוב שאמר: ארבעים יכנו, אף על פי שמלת "במספר" בסמוכה "לארבעים" תורה שאין כונת הכתוב ארבעים ממש. וטעם "כדי רשעתו", שנותנין לו המכות גדולות או קטנות כפי רשעו, וכלן במספר ארבעים.

רבינו בחיי דברים כה, ג

ובמדרש: ארבעים יכנו, למה ארבעים, האדם הזה נוצר לארבעים יום ועבר התורה שנתנה לארבעים יום, ילקה ארבעים ויצא ידי עונשו. וכן אתה מוצא באדם הראשון, כשנצטוה ועבר עליו לקה העולם בארבעים: עונשי האדם עשר, חוה עשר, הנחש עשר, האדמה עשר, לפיכך כשיעבור האדם על מצוה ילקה ארבעים. וכן אתה מוצא בעונש מרגלים שלקו ישראל ארבעים שנה במדבר, כך דרשו רז"ל במדרש תנחומא בסדר במדבר סיני (במדבר ד, יח.) בפסוק: "אל תכריתו".

מהר"ל גור אריה דברים כה, ג

סוכם משלים את הארבעים. ואם תאמר למה כתב ארבעים ולא כתב שלשים ותשע יכנו, וי"ט מפרשים דודאי דין הוא שילקה ארבעים מפני שחטא וחייב עונש לשימים יהיה נלקה ארבעים כנגד ארבעים יום של יצירת הולד רק מפני שהוא יתברך אינו מעיר כל חמתו לכך לא ילקה ארבעים שלימות והיו קורין גם כן והוא רחום עם המלקות שיש בו י"ג תיבות נגד המלקות שהוא י"ג לפניו ושני פעמים י"ג לאחריו ובו כתיב ולא יעיר כל חמתו, ולכך לא היה נלקה ארבעים שלימות. ויש מפרשים כי המלקות הוא מן הדין בודאי מ' כנגד יצירת הוולד ולא נלקה מ' לפי שדין המלקות להיות משולשים שנים לאחריו ואחד מלפניו, ומכת ארבעים אי אפשר לחלקה לכך לא ילקה רק ל"ט, ומכל מקום החיוב הוא מ' ולפיכך רבי יהודה סבירא ליה בפרק אלו הן הלוקין דמכין אותו מ' מכות היה מיוחד מקום מיוחד למכת הארבעים בין כתיפיו, ולרבנן לא סבירא להו הכי. אמנם נראה כי בודאי היה ראוי ללקות ארבעים כנגד ארבעים יום של יצירת הוולד וביום האחרון הוא יום הארבעים מקבל הוולד הנשמה ובכל ל"ט הוא בריאות הגוף ובגוף הוא החטא שבו היצר הרע והנשמה חטאה עמו שכל המחובר לסמא הרי הוא כמוהו בעודה עם הגוף ולפיכך אמרה תורה ארבעים יכנו שאף הנשמה שעם הגוף חייב המלקות שכל אשר הנשמה עם הגוף שהוא החוטא תרי היא כמוה כדלעיל, אכן כשמכין אותו ל"ט מכות ובזה שב יצירת הגוף נקי מן החטא שכן אמרו חכמים כל חייבי מלקות נפטרו מידי עונשן על ידי מלקות, והרי בל"ט מכות הוסר החטא מן הגוף, וממילא נמצא הנשמה טהורה שאין בה פחיתות בעצמה רק כאשר היא מצורפת לגוף החוטא וכאשר הגוף נקי מן החטא אין כאן פחיתות וחטא בנשמה ואין צריך להלקותו עוד.